

Badania leksykalne ukazały konieczność rozumienia frazy określającej czas zawarcia przymierza «בְּיוֹם הוֹצִיאֲאֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם» (Jr 11,4a) ściśle jako „w dniu Mojego wyprowadzania ich z ziemi Egiptu”, a nie ogólnie tylko „w czasie wyprowadzania...”: Bóg przez proroka mówi nie o całym czasie wyjścia z Egiptu i przejścia aż do Kanaanu, a więc nie o czasie zawierającym dzień zawarcia przymierza na Synaju, ale o konkretnym, krótkim czasie – o dniu wyjścia z Egiptu.

Pokazano, że potwierdzeniem tego rozumienia jest występujące między innymi w Jr 11,4d określenie: „**Będziecie moim ludem, Ja zaś będę waszym Bogiem**”, obecne już w Wj 6,7, w perykopie (6,2–11,10) inicjującej procedurę zawarcia przymierza. Według badań biblistów bowiem w opisach zapowiadających zawarcie przymierza i w opisach zawierania czy odnawiania przymierza zamiast terminu «בְּרִית» mogą wystąpić równoważne mu „**formuły przymierza**”⁴⁹⁸. Do nich zaliczają się właśnie określenia z Jr 11,4d i Wj 6,7, a także Jr 31,33.

Poświadczeniem rozumienia kluczowej frazy z Jr 11,4a okazały się analizy prorocstwa z Jr 7,22–23, gdzie Bóg mówi o pewnym przymierzu **nie związanym z koniecznością składania Mu ofiar całopalnych i krwawych**, a jedynie (i aż!) z wymogiem posłuszeństwa wobec Niego, nakazującego (צוה) Izraelitom kroczenie Jego drogą; przymierze to – według określenia Boga – zostało zawarte „w dniu Mojego wyprowadzania ich z Egiptu” (faza identyczna jak w Jr 11,4a). Stwierdzono, że ponieważ przymierze synajskie (i każde następne!) nakazuje składanie **tychże ofiar**, więc nie o nim Bóg mówi w Jr 7,22–23, lecz o przymierzu wcześniejszym od synajskiego. Tym przymierzem jest zatem to, które Bóg zawarł pomiędzy połowami rozciętego Morza Sیتویa, w ramach najwcześniejszego okresu wychodzenia z Egiptu: w dniu wyprowadzania ich z Egiptu.

Wyróżnione w Jr 7,22–23 słowo – to «צוה» – rozkazać. **W Wj 1–18 występuje dokładnie 15 razy, czyli liczbowo odpowiada dacie wyjścia z Egiptu, a przez to – dacie zawarcia przymierza exodusu.** Spośród tych 15 miejsc w dokładnie 12 z nich Bóg jest rozkazodawcą. Liczba ta odpowiada liczbie 12 pokoleń Izraela, adresata Bożych nakazów.

Nie mniej ważne znaczenie ma treść tych wersetów: ukazują posłuszeństwo Mojżesza, Aarona, Izraelitów wobec rozkazującego im Boga. Te teksty występują w kluczowych miejscach opisu exodusu: Wj 4,28; 6,13; 7,2.6.10.20; 12,28.50; 16,16.32.34; 18,23.

Analizy Jr 31,31–33 z kolei ukazały, że Pan, zapowiadając przez Jeremiasza nowe przymierze (31,32), odwołuje się do pierwszego przymierza z Izraelem, jakie zawarł **w dniu, w którym chwycił go za rękę, aby go wyprowadzić z Egiptu.**

⁴⁹⁸ Por. F.–L. Hassfeld, E. Renter, *Przymierze*, dz. cyt., s. 367; S. Wypych, *Przymierze i jego odnowa...*, dz. cyt., s. 157, 165–167.